

МИХАЙЛО ЧЕРЕШНЬОВСЬКИЙ – МИТЕЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ США

Українська діаспора – невід’ємна і органічна складова українського народу. Більшість вихідців з України, полишивши рідні землі, не забули батьківщини, не втратили зв’язків з нею. Навіть закинуті за тисячі кілометрів, емігранти пам’ятали своє коріння і, водночас, перебуваючи в інонаціональному середовищі, творили особливий тип мистецтва, в основі якого лежала традиційна українська культура, хай і з елементами впливу нових стилів, течій, напрямів. Так в зарубіжних країнах ширились знання про Україну, відбувалось ознайомлення місцевого громадянства з її мистецтвом, культурою, традиціями.

Серед митців української діаспори повоєнного періоду в США вагоме місце посідає видатний український скульптор Михайло Черешньовський. Уродженець с. Стежниця (нині – Польща), де з’явився на світ в 1911 р., він був найстаршою дитиною в неможливі багатодітній лемківській родині, яка рано втратила батька (був тяжко поранений на фронті і невдовзі після повернення додому помер). Іноді в сім’ї, за спогадами самого М. Черешньовського, не було навіть крихти хліба [1, с. 6].

Випадковий збіг обставин посприяв тому, що перші кроки у різьбярстві талановитої дитини були позитивно оцінені секретарем Балигородського адвоката Осипом Копачем. Саме він посприяв вступові чотирнадцятилітнього Михайла на відділ церковної різьби й орнаменту Коломийської мистецько-промислової школи, де він протягом чотирьох років вивчав техніку рельєфного та круглого різьблення. Вірогідно, саме тут проявилось зацікавлення юнака пластичним мистецтвом в цілому – він, крім різьбярства, також пробував ліпити з глини. Після успішного закінчення школи і складання іспитів, в 1932 р. М. Черешньовський вступив до Краківського Інституту пластичного мистецтва ім. Щепанського. Його вчителями у цій вищій школі були відомі скульптори Кароль Гомоляч, Францішек Кальфас, Здіслав Маційовський, які мали вагомий вплив на формування естетичних поглядів молодого українця. Треба відзначити, що в Польщі скульптура мала давні традиції і була досить популярною, а колишня столиця була одним з осередків українського творчого життя: через мистецький Краків пройшли такі українські митці, як: М. Бойчук, М. Бурачек, П. Григорійчук, Г. Крук, С. Литвиненко, І. Труш, О. Новаківський та ін.

Крім навчання, у Кракові М. Черешньовський активно діяв серед українського студентства, був членом мистецького гуртка “Зарево”, був пов’язаний з молодіжними структурами ОУН, краківським філіалом товариства “Просвіта”.

По завершенню навчання в 1939 р., в спробах реалізувати свій мистецький талант, М. Черешньовський організував у м. Болехові на Підкарпатті майстерню прикладної різьби, де працювало багато молоді. В 1942 р. він уперше брав участь у III-ій виставці Спілки українських образотворчих митців у Львові, представивши роботу “Мати з дитиною”.

Невдовзі доля закинула М. Черешньовського до Німеччини, де він перебував у таборах для інтернованих і біженців Дегендорф і Міттенвальд. Саме у таборний період і в наступні роки він створив портрети Степана Бандери (1948 р.), генерала Тараса Чупринки (1950 р.), Володимира Винниченка (1950–1951 рр.). До цього ж періоду відноситься і серія жіночих портретів: “Дівчина” (1947 р.), “Панна Ясінчук” (1948 р.), “Ліда” (1948 р.), “Берізка” (1948 р.), “Дарка” (1949 р.), “Нуся” (1949 р.), “Жіночий портрет” (1949 р.), “Рут” (1950 р.). Всі портрети, створені М. Черешньовським в той час, – величні, благородні, ідеалізовані. Сам митець казав: “Я ідеаліст в мистецтві, тому ставив перед собою мету передати в скульптурі таку суть людини, яка б перевищувала уявлення про неї в житті і побуті...” [2, с. 307].

З 1951 р. розпочався американський період життя та творчості митця. Оселившись в Нью-Йорку, він створює цикл скульптур, присвячених Богородиці. Таким чином М. Черешньовський виконав обітницю, яку дав перед Богом, коли ледве не загинув в 1947 р. під час перетину чесько-німецького кордону [3, с. 135]. До циклу ввійшли: “Мати Божа-рятівниця” (1952 р.), “Втеча до Єгипту” (1953 р.), “Модерна Мадонна” (1953 р.), “Мадонна на колінах” (1955 р.). Всього до 1956 р. було створено понад 10 скульптурних композицій на тему Богородиці.

Уже на початку 1950-х рр. М. Черешньовський став відомим серед місцевого культурного загалу завдяки тому, що кілька американських часописів опублікували фото його робіт. Побачивши одну з таких публікацій, відомий хорватський скульптор Іван Мештрович запропонував українцю допомогти у оформленні найбільшої католицької кафедри Америки – “Національного храму непорочного зачаття” у

Вашингтоні. Однак М. Черешньовський відмовився, оскільки побоювався переїзду і всіх пов'язаних з цим проблем, а головне – він планував і надалі працювати і творити в руслі української проблематики.

В США митцем була продовжена робота над серією жіночих портретів, хоча тепер вся увага акцентувалася на красі жіночих образів. Галерея цього часу складається з таких робіт: "Балерина Рома Прийма" (1960 р.), "Оксана Макаревичівна" (1962 р.), "Мати" (1971 р.), "Балерина Валентина Переяславець" (1973 р.) та ін.

Шедевром митця у жанрі різьби по праву вважається інтер'єр церкви святого Івана Хрестителя біля Гантеру (США). Його мистецькому різцю належить іконостас, панікадило, кивот, престіл, процесійний хрест, тетрапод, проповідниця. Протягом 1962–1963 рр. йшла робота над різьбою іконостасу, який М. Черешньовський виконав (як і все інше церковне обладнання) за власним проектом і за власними естетичними уподобаннями.

М. Черешньовський створив пам'ятник Героям визвольної боротьби українського народу в Елленвіллі (США, 1962 р.), пам'ятники Лесі Українці в Клівленді (США, 1961 р.) й Торонто (Канада, 1974 р.), був автором проектів пам'ятника Тарасові Шевченку в Вашингтоні, пам'ятника митрополиту Андрею Шептицькому та ін. Про клівлендський пам'ятник видатній українській поетесі тогочасна преса писала: "Хто бачив пам'ятник Лесі Українці в Клівленді роботи мистця М. Черешньовського, той не заперечить, що з цього пам'ятника немов сходить на глядача така духовна велич, що мимоволі хочеться поступитись, щоб зробити їй дорогу; хочеться приклянути і склонити голову в глибокій пошані перед духовістю великої людини-поета. І тут, мабуть, треба сказати: це справді мистецтво великої міри" [4].

До праць "громадського призначення" М. Черешньовського можна віднести бронзові пам'ятники-погруддя поетові та політичному діячеві Олександрові Кандибі-Ольжичу (1976 р., Лігайтон, США) та отцю Григорію Грушці (1981 р., Клівленд, США; згодом перенесений до Кергонксона, США).

М. Черешньовський проявив себе не лише як митець, а й як талановитий організатор українського наукового і творчого життя в США – протягом більш ніж чверть століття керував Об'єднанням Мистців-Українців в Америці. Також він безпосередньо організував сотні індивідуальних та групових виставок українських митців.

Слід згадати і педагогічну роботу М. Черешньовського: під патронатом Українського Музею в Нью-Йорку він провадив різьбярський курс, де діти (від 13 років і старші) вивчали традиційну різьбу Гуцульщини й Лемківщини.

Помер М. Черешньовський 20 липня 1994 р. Похований у Нью-Йорку.

В наш час ім'я Михайла Черешньовського повертається в загальноукраїнський культурний і мистецький простір. Так, в 2000 р. опублікована ґрунтовна робота академіка Д. Степовика [3], в тому ж році зусиллями УВАН у Нью-Йорку опубліковано його спогади [5], в 2010 р. вийшла в світ монографія Б. Тимківа "Мистецтво України та діаспори: дереворізьба сакральна й ужиткова", яка містить цінну інформацію про митця. Опубліковано кілька розвідок про М. Черешньовського молодих науковців. А 3 березня 2011 р. в Національному музеї у Львові ім. А. Шептицького відбулося урочисте відкриття виставки, приуроченої до 100-річчя від дня народження визначного українського скульптора-монументаліста.

Михайло Черешньовський – один з яскравих представників українського еміграційного мистецтва, видатний різьбяр, портретист, скульптор, громадський діяч, педагог, справжній український патріот – зробив свій вагомий внесок в скарбницю не лише українського, а і світового мистецтва. Як писав з деяким сумом Є. Маланюк у статті "До роковин Лесі Українки": "Михайло Черешньовський – одне з тих кількох імен, які духовно усправедливають існування теперішньої нашої еміграції" [6, с. 201].

Використана література:

1. Скульптор Михайло Черешньовський // Юнак. – Рік VI. – Ч. 1. – Січень. – 1968.
2. Черешньовський М. Два пам'ятники Лесі Українці // Мистецтво української діаспори. Повернуті імена. – К. : Триумф, 1998. – 382 с.
3. Степовик Д. Скульптор Михайло Черешньовський. Життя і творчість. – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 2000. – 223 с.
4. І. Д. Наші мистці і пам'ятники // Гомін України. – Торонто. – 20 жовтня. – 1962.
5. Михайло Черешньовський. Статті. Спогади. Матеріали. – Нью-Йорк, 2000. – 191 с.
6. Маланюк Є. Книга спостережень. Статті про літературу. – К. : Дніпро, 1997. – 430 с.

А н н о т а ц и я

Стаття посвячена видаючомуся українському художнику Михайлу Черешньовському.

A n n o t a t i o n

Article is devoted to prominent Ukrainian artist Mykhailo Cheresnyovskiy.